

ПСИХОЛОГО-ОСВІТНІ ТА ЛІНГВІСТИЧНІ АСПЕКТИ ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ, ПРАВОТВОРЕННЯ ТА ПРАВОЗАСТОСУВАННЯ

УДК 338.48

DOI: 10.31733/2078-3566-2023-4-216-227

**Лариса
МАРЦЕНЮК©**
доктор
економічних наук,
професор
(Український
державний
університет науки
і технологій,
м. Дніпро, Україна)

**Андрій
НЕЦВЕТОВ©**
здобувач другого
(магістерського)
ступеня вищої освіти
(ВНПЗ
«Дніпровський
гуманітарний
університет»,
м. Дніпро, Україна)

НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ВНУТРІШНЬОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

Окреслено основні перспективні види туризму, котрі можна розвинути в Україні у післявоєнний період, зважаючи на стратегію сталого розвитку суспільства в цілому та в Україні зокрема. Зосереджено увагу на розвитку велотуризму, водного та духовного видів туризму. Надано короткий перелік туристичних локацій у Дніпропетровській області, що визнані «туристичними магнітами».

Ключові слова: туризм, внутрішній туризм, велотуризм, водний туризм, духовний туризм.

Постановка проблеми. У сучасному житті проблеми сталого розвитку, тобто проблеми виживання людства як такого, стали на перше місце, при цьому все більше і більше громадян Землі усвідомлюють необхідність раціонального використання ресурсів, бережливого ставлення до природи. Як наслідок, ті особи, що планують подорожувати, обирають свідомий туризм, тобто такі напрями відпочинку, під час яких вони не шкодитимуть довкіллю.

Як зазначають експерти світових туристичних організацій, що займаються аналітикою з цього питання, в найближчому майбутньому все більш популярними стануть так звані зелені напрями туризму. Це стосується і споживання екологічно чистих продуктів під час подорожі, і використання транспорту, що менше шкодить довкіллю, і використання альтернативних джерел енергії [1].

Аналіз публікацій, в яких започатковано вирішення цієї проблеми. Проблематикою розвитку внутрішнього туризму в Україні займалися багато науковців, проте більшість із них (І. Школа, В. Дикань, В. Бобиль, І. Токмакова, О. Орловська та ін.) фокусувалася не на конкретних видах туризму, а на загальних засадах розвитку внутрішнього туризму в Україні. Частина дослідників зосередилася на розвитку залізничного туризму в Україні (Ю. Бараш, А. Дергоусова, Л. Головкова, Т. Чаркіна, Є. Коваленко-Марченкова та ін.). Але, на наш погляд, у сучасній науковій літературі

© Л. Марценюк, 2023
ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0003-4121-8826>
Researcher ID: N-3917-2019
rwinform1@ukr.net

© А. Нецветов, 2023
mail@dgu.edu.ua

недостатньо уваги приділено розвитку таких видів туризму, як: велотуризм, водний туризм, духовний туризм. Саме на аналіз перспектив розвитку окреслених видів туризму і спрямовуватиметься наше дослідження.

Метою статті є розробка рекомендацій із розвитку внутрішнього туризму в Україні з урахуванням вимог Концепції сталого розвитку планети.

Виклад основного матеріалу. Сталий розвиток є головною та актуальною темою в дебатах про подальший розвиток туризму, особливо щодо впливу різних видів туризму на місцеву економіку та її окремі напрями. Оцінюючи туризм та його вплив на стійкість, слід враховувати такий аспект, як тип використовуваного для подорожі транспортного засобу та його характеристики. У цьому контексті набирає обертів велотуризм. В останні роки саме пересування велосипедами набуває популярності, коли йде мова про туризм, оскільки саме вони забезпечують екологічні, здорові та природні подорожі.

У період пандемії через розповсюдження коронавірусу люди почали все більше відмовлятися від пересування на громадському транспорті, віддаючи перевагу власному автомобілю, а за умов гарного здоров'я та наявності зручних велодоріжок обирали саме пересування велосипедами (тобто відбувався перехід до активної мобільності, принаймні на коротких маршрутах, – варіант, що поєднує в собі екологічність і безпеку). У результаті багато урядів почали створювати умови, що були б сприятливими для пересування велосипедистів, і самі показували приклад. До речі, мери декількох міст у Європі пересуваються саме велосипедами.

З точки зору сталого розвитку, вибір транспортних засобів, що поєднується з використанням велосипедів під час велосипедних відпусток (щоб дістатися пункту призначення та/або пересуватися в ньому), часто залежить від інтенсивності транспортного взаємозв'язку між різними місцями. З точки зору туристів, на вибір місць для велосипедного туризму зазвичай впливають: соціально-демографічні характеристики, наявність і якість зручних для велосипедистів об'єктів саме для відвідування, а також переваги велосипедних туристів щодо розміщення та пов'язані з ним особливості, включно з близькістю до велосипедних доріжок, послугами з ремонту велосипедів, наявністю спеціально обладнаних стоянок для велосипедного спорядження.

Для туристів, які замислюються, чи обрати їм велосипедну подорож, ключовими факторами можуть стати внутрішні елементи, а саме: привабливість місця призначення, особиста мотивація та бажання відпочити. Також важливими факторами організації велосипедного туризму є: безпека на дорозі, можливість переміщення велосипедів (за необхідності) громадським транспортом.

Велосипедний туризм має декілька типів, основними з яких є: незалежний, рекреаційний, змагальний, подієвий та пасивний.

На використання туристом велосипеда впливають декілька об'єктивних факторів: погодні умови, фізичні зусилля, економія часу, якість велосипедної інфраструктури. Велотуризм може бути як одноденний, так і багатоденний, але при цьому велосипедисту потрібно передбачити місця ночівлі.

У широкому сенсі велосипедистів можна поділити на декілька груп. Наприклад, перша група велосипедистів зацікавлена у використанні велосипедів для розваг і відпочинку і віддає перевагу квартирам, кемпінгам або хостелам для проживання. Ця група включає заможних людей, які готові оплачувати якісні послуги.

Друга група велосипедних туристів прагне відвідувати цікаві природні місця, наприклад гори, для велосипедного туризму та некоштовного відпочинку.

Третя група велотуристів надає перевагу мультимодальним перевезенням, що передбачає поєднання використання велосипеда й іншого виду транспорту. Така група бажає відвідати якийсь культурний захід або просто відпочити у туристичній локації, в якій будуть організовані різні розважальні заходи.

Подорож на велосипеді може бути як рівниною, так і горами. В Україні є різні природні локації, тож залежно від потужності велосипеда, здоров'я туриста, погодних умов, наявної інфраструктури та багатьох інших факторів можна організувати чудові велосипедні тури нашої країною.

Велосипедний туризм може бути як повільним, так і змагальним, при цьому спортсмени можуть отримувати відповідні спортивні розряди та винагороди. З одного боку, велосипедний туризм можна віднести до екстремальних, а з іншого – до звичайних видів туризму, адже все залежить від конкретних умов використання велосипедів туристами.

Використання велосипедного туризму вимагає від учасників дотримання усіх необхідних умов безпеки пересування, а також бажано, аби учасники заздалегідь вивчили трасу та знали, які саме потенційні перешкоди можуть виникнути на шляху прямування, аби бути готовими до них.

Велосипедний туризм дозволяє туристові максимально єднатися з природою, оглядати прекрасні краєвиди, здійснювати фото- та відеозйомку (та потім розміщувати цей контент у соціальних мережах та у деяких випадках на цьому непогано заробляти, особливо для тих осіб, хто веде власні блоги на популярних сайтах), за необхідності (якщо наступила темна пора доби) або за бажанням (якщо із собою є намет та усі необхідні девайси для ночівлі на свіжому повітрі) відпочивати на природі [2].

Протягом велоподорожі турист може долати 20 та більше кілометрів – все залежить від плану маршруту та рівня підготовки туриста.

В Україні, як і в інших країнах, є різні види велотуризму. Найпростіший – це цивілізований велотуризм. Це найбільш комфортний вид відпочинку із використанням велосипедів для новачків. Туристи долають велосипедом невелику відстань, для них організовані спеціальні програми харчування та можливого відвідування цікавих місць. Жодних екстримів та несподіванок під час подорожі, максимальний комфорт.

Наступний вид велотуризму – це експедиційний туризм. Від назви цілком зрозуміло, що туристи вирушають в експедицію, вона також передбачає відвідування цікавих місць, але складність маршруту може бути вищою, ніж за цивілізованого або повільного велотуризму.

Для досвідчених велосипедистів підійде такий вид відпочинку, як байкерський велотуризм. Цей вид велотуризму вимагає спеціального спорядження (зазвичай дуже коштовного), тренувань (аби набути необхідних навичок, потрібен не один місяць), навичок та відрізняється складністю маршруту.

Вищенаведене узагальнено в табл. 1.

Таблиця 1

Види велотуризму та категорії учасників цього виду відпочинку

<i>Вид велотуризму</i>	<i>Особливості подорожі</i>	<i>Категорія туристів, для яких призначений цей вид велоподорожі</i>
Цивілізований	Передбачає наявність заздалегідь визначеного маршруту з нескладним рельєфом, можливість відпочинку в дорозі, наявність комфортної ночівлі та організованого харчування.	Підходить для відпочиваючих усіх вікових категорій, можливий для не стовідсотково здорових осіб, допустимо не мати великого попереднього досвіду пересування велосипедом, не потребує додаткового спеціального вартісного спорядження.
Експедиційний	Передбачає наявність заздалегідь затвердженого плану подорожі велосипедами, протягом якої туристи долатимуть ті чи інші перешкоди, залежно від класу складності велосипедної подорожі, а також відвідуватимуть заздалегідь визначені місця.	Для цього типу велоподорожі туристи повинні мати гарне велосипедне спорядження, додаткові девайси, бути морально та фізично витривалими, повинні мати мінімальну попередню підготовку використання велосипеда.
Байкерський	Передбачає подолання складних велотрас, можливо на швидкість, можливо в межах спортивного змагання тощо.	Вимагає від учасника подібного виду велотуризму гарних навичок поведінки з велосипедом, наявності потужного велосипеда та додаткового спорядження, а також гарного здоров'я та неабиякої витримки.

Таким чином, велотуризм може стати в нагоді будь-яким категоріям туристів – від новачків до професіоналів.

Саме велотуризм забезпечує безпосередній контакт із конкретною територією, її культурою, історією, традиціями. З цієї точки зору їзду на велосипеді можна вважати формою повільного туризму, що дозволяє насолоджуватися і водночас зберегти навколишнє середовище, що є головною привабливістю самого велосипедного спорту.

Саме під час планування велосипедного туру можна запланувати собі унікальну, неповторну подорож, із відвідуванням саме тих місць, які ви бажаєте, а не бути заручником конкретної програми, уже затвердженої туроператором, що пропонує туристів організований відпочинок у конкретному місці з визначеним набором послуг чи місць відвідування. Причому турист може як доїхати велосипедом до місця призначення, так і там взяти вже у місці відпочинку велосипед напрокат та подивитися краєвиди [3–5].

Велосипедисти можуть бути аматорами чи професіоналами, з простим велосипедом або з тим, що коштує більше ніж авто, але в будь-якому випадку всі категорії велосипедистів отримуватимуть задоволення від подорожі велосипедом.

Велотуризм є інструментом для переходу до сталого, розумного та інклюзивного суспільства. Відповідно до точки зору потрібного результату велосипедний туризм полягає у взаємодії екологічних, економічних, і соціальних елементів. З економічної точки зору, велотуризм може бути ефективним способом продовження пікового сезону в деяких сферах туризму, щоб відродити економічну діяльність і підвищити місцевого рівня зайнятості. Щодо екологічних проблем, то саме велотуризм найменше шкодить довкіллю, саме велотуризм очевидно сумісний зі скороченими викидами парникових газів, а саме до цього прагне сучасна транспортна система не тільки України, а й усього світу. Нарешті, з соціальної точки зору, безпосередній контакт туристів із місцевими громадами є чудовою можливістю для міжособистісної взаємодії та обміну культурними елементами.

Щодо розвитку водного туризму в Україні в межах цього дослідження хотілося б провести ґрунтовний аналіз динаміки перевезення водним транспортом в Україні, проаналізувати наявні маршрути та плавальні засоби, що використовуються під час таких перевезень, але, на жаль, потрібно констатувати, що в останні роки перевезення водним транспортом знизилася до нуля (а багато хто зі старшого покоління ще пам'ятають «водні ракети», на яких можна було дістатися з одного міста до іншого, паралельно помилуватися річковими краєвидами). На жаль, унаслідок занепаду водного господарства в технічному контексті, через багаторічну відсутність фінансування оновлення рухомого складу для перевезення пасажирів водними шляхами, перевезень водними шляхами в Україні майже не існує. А зі введенням воєнного стану пересування на власних човнах у багатьох областях заборонено, що взагалі унеможливило відпочинок на воді.

З іншого боку, хоча масових перевезень, а відповідно і туристичних масових перевезень, водним транспортом в Україні поки що не існує, звернемо увагу на ті водні розваги, що може собі дозволити український турист, адже водні ресурси в Україні є, і вони прекрасні.

Якщо пов'язувати туризм із водою, то є відпочинок на воді, що має рекреаційний підтекст, а є водний туризм, що може мати на меті подолання перешкод протягом пересування з пункту А в пункт Б туристичного маршруту.

Кожен турист, залежно від свого стану здоров'я, віку, матеріального статусу та взагалі бажання, може обрати водний туризм на свій смак. Водний туризм в Україні може бути організований як на морі, так і на річці чи на озері. За тривалістю водний туризм може бути як одноденний, так і багатоденний, а за складністю – від простого до надскладного або екстремального.

Тип суден, що використовуються під час водного туризму, – від яхт до надувних конструкцій, наприклад, під час рафтингу.

Рафтинг в Україні набирає обертів за популярністю, під час рафтингу можна обрати одномісне або багатомісне судно та насолоджуватися краєвидами.

Подорожувати на воді можна за допомогою байдарок або каяків чи катамаранів – усе це різні за конструкцією види суден, що мають різну пасажиромісткість та повинні використовуватися в спеціальних водних умовах із дотриманням техніки безпеки. За складністю маршруту водні походи (точніше, річки для сплавів або маршрути цими річками) згідно з міжнародною класифікацією поділяють на 6 категорій складності. Перший – це легкий, а шостий – рівень складності подолання маршруту для професіоналів, можна сказати, що це вже екстремальний туризм із застосуванням обов'язкової страховки. З іншого боку, залежно від погодних умов навіть легкий маршрут може бути небезпечний для туристів, тож, обираючи маршрут водного походу, потрібно ретельно підготуватися не тільки з точки зору спорядження, а і з огляду на прогноз погоди. В Україні є достатньо маршрутів для сплавів для любителів водного відпочинку. Так, придатні для сплавів річки в нашій країні поділено на такі категорії:

- рівнинні. До них належать маршрути не категоризовані та I категорії складності: Дніпро, Стир, Десна, Сейм, Ворскла, Орель, Самара та ін.;
- річки височин. До таких можна віднести: Горинь, Случ, Тетерів, Збруч, Уж, Рось, річки басейну Південного Бугу, Смотрич, Жванець та ін.;
- гірські. Переважно тут представлені річки Карпатського регіону: Черемош, Прут, Чорний Черемош, Білий Черемош, Стрий, Тиса, Чорна Тиса, Біла Тиса, Бистрець та ін.

Наприклад, користується популярністю серед туристів річка Чорний Черемош в Івано-Франківській області. Найбільш популярним є маршрут Дземброня–Красник (довжиною 8 км, другої категорії складності). Зважаючи на холодну воду, туристам необхідно використовувати гідрокостюм, в різні місяці річка має різну бурхливість, залежно від цього маршрут можуть долати в деякі місяці навіть новачки, а в інші місяці проходження маршруту під силу лише підготовленим туристам.

Також в Івано-Франківській області протікає річка Білий Черемош, де теж організовані водні походи маршрутом другої категорії складності Голошина–Устеріки (відстань 30 км), а також річка Прут, на якій туристи можуть насолодитися природою за екстремальним маршрутом: Ворохта–Яремче–Чернівці (а це майже 200 км).

У Закарпатській області до послуг туристів теж водний туризм. Так, на річках Чорна Тиса і Тиса організовано туристські маршрути другої категорії складності. Туристи під час проходження водної траси сполученням Ясіня–Рахів (8 км) отримають величезне задоволення.

У Львівській області також для любителів водних розваг на теплій рівнинній спокійній річці Стрий запропонують маршрут Межиброди–Розгірче–Гірське (майже 20 км).

На річці Збруч, що протікає у Тернопільській та Хмельницькій областях, є можливість пройти туристичним маршрутом Чернокозинці–Окопи (40 км). Особливості маршруту: коливання рівня води через місцеві ГЕС, прекрасні мальовничі краєвиди каньйону на території Подільських Товтр, а також те, що швидка течія зменшується на підході до Дністра.

Через декілька областей: Хмельницьку, Вінницьку, Кіровоградську, Миколаївську та Одеську – проходить річка Південний Буг. Серед популярних маршрутів можна виокремити такі: Первомайськ–Южноукраїнськ (це територія ландшафтного парку «Гранітно-степове Побужжя», 50 км); Стрільчинці–Сокілець (20 км).

Популярною серед туристів є річка Рось, що протікає територією Вінницької, Київської та Черкаської областей. Популярний туристичний маршрут: Володарка–Біла Церква–Богуслав–Корсунь–Шевченківський (200 км).

Інший відомий туристичний маршрут, Городниця–Соснове (30 км) пролягає річкою Случ, що в Житомирській, Рівненській та Хмельницькій областях. Під час подорожі туристи милуються краєвидами Надслучанського ландшафтного парку, або його ще називають Надслучанською Швейцарією.

Річкою Гірський Тікич, що знаходиться у Вінницькій та Черкаській областях, проходить популярний серед туристів водний маршрут Буки–Тальне (40 км). Особливості цього маршруту: рівень води залежить від водоскиду місцевих ГЕС; частина шляху пролягає через унікальний мальовничий каньйон із 20-30-метровими прямовисними скелями.

Річкою Смотрич у Хмельницькій області простягається популярний маршрут, що рясніє порогами, перекатами, мілинами: Городок–Кам'янець–Подільський–Стара Ушиця (230 км) [6].

Далі більш докладно проаналізуємо один із маршрутів, що пропонують організатори туристичного відпочинку на воді. Так, в Івано-Франківській області туристам пропонується триденний рафтинг-тур річкою Чорний Черемош. Організатори обіцяють туристам незабутні враження від єднання з природою. Спочатку групу туристів збирають в умовному місці, потім везуть до місця сплаву, видають спорядження, проводять інструктаж, відбувається сплав, потім туристів годують та організовують пісні під гітару біля вогнища. Проживають туристи в наметовому містечку, три рази передбачено триразове харчування. Наступного дня відбувається повторний сплав. Третій день передбачає і сплав, і заїзд до місця Яремче для закупівлі сувенірів. Вартість триденного туру, на наш погляд, є доступним для пересічного туриста – 3 тисячі гривень у разі проживання в наметі та 3500 гривень у разі проживання в котеджі. Водночас турист повинен передбачити додаткові витрати, наприклад, на джипінг, оренду гідрокостюма,

катання на конях, лазню. Також у вартість туру не входить саме пересування до Івано-Франківська та додому. За нашими підрахунками, при вартості чеку за проживання та харчування у 1500 грн на добу тижневий тур (разом із триденним сплавом річкою) обійдеться туристові в 10 тис. грн плюс витрати на поїздки додому [7].

Вважаємо, що водний туризм потрібно більше популяризувати у соціальних мережах, у ЗМІ, аби українці мали змогу відпочити у цей нелегкий для нашої країни час.

Ще одним самостійним видом туризму в Україні є духовний туризм. Ідеальне середовище, це коли люди і природа перебувають у гармонійних стосунках, і саме ця стародавня мудрість відображена в традиційних філософіях і віруваннях в усьому світі. Культурні та духовні спадщини мають виняткову цінність для туризму.

На думку вчених, саморефлексія, зв'язок і трансцендентність є підтвердженими духовними конструктами в поведінці туристів. Саморефлексія, також відома як пошук особистого сенсу, може бути важливою для духовності людини. Так само зв'язок і трансцендентність вимагають високий рівень здатності до пізнання. Таким чином, люди можуть вийти за межі безпосереднього сприйняття часу і простору, переглянути відносини між собою та навколишнім середовищем, набути просвітлення та отримати доступ до розуміння сутності життя. Однак духовність не визначається якоюсь конкретною вірою. І віруючі, і атеїсти потребують умов для власної духовності. Багато вчених визнають, що є функціональний зв'язок між духовністю та туризмом: туризм сприяє духовному розвитку людини, її самопізнанню, саморозвитку.

Зазвичай духовний туризм вивчають у сфері туризму стосовно відвідування релігійних місць або паломництва. Духовність спонукає туристів подорожувати, переважним мотивом для відвідувачів є новий духовний досвід. Наприклад, мотивація для туристів відвідати якусь незвичну для них локацію або нове місце походить від свідомого пошуку духовної реалізації, що робить їх цілеспрямованими духовними туристами. Проте однієї духовної мотивації недостатньо, аби спонукати людей розпочати певну подорож, адже є ще безліч факторів, що впливають на рішення туриста мандрувати.

Природа є вирішальним контекстом для пошуку внутрішнього світу та самореалізації. Краса, чистота, самотність, спокій, таємниця, новизна розглядаються як важливі атрибути, що дозволяють людям втекти від повсякденної суєти і отримати відчуття себе та зв'язку з іншими, природою і навіть космосом. У зв'язку з цим соціокультурні аспекти є невіддільними від певних природних місць (наприклад, храми, ліси фен-шуй тощо), що часто пов'язані з духовними цінностями і стимулюють духовний досвід.

Традиційний погляд на природу як на «єдність неба і людства» впливає на сприйняття туристів та сприяє їхньому духовному розвитку. У туристів може бути духовне просвітлення при відвідуванні природних ландшафтів. Наприклад, піші прогулянки зміцнюють духовність завдяки їхньому повільному характеру, що допомагає учасникам свідомо взаємодіяти з природним середовищем, культурою та є джерелом духовного натхнення. Спостереження за місцевими культурними заходами (наприклад, ритуалами, богослужіннями, фестивалями тощо) також мають духовне значення. Наприклад, такі поняття в туризмі, як: «відчуття місця», «прив'язаність до місця», «сакральність», «відчуття божественного» – з'явилися, щоб сформулювати взаємодію між людством і природою, а також духовне смирення, відчуття маленького «я», почуття благоговіння. Деякі вчені також підкреслюють духовні переваги (наприклад, психологічне благополуччя, духовне відновлення тощо) туризму.

Міжнародний союз охорони природи визначає заповідну територію як чітко окреслений географічний простір, визнаний, призначений та керований за допомогою правових чи інших ефективних засобів для досягнення довгострокового збереження природи з пов'язаними екосистемними послугами та культурними цінностями.

Території, що охороняються державою, є в кожній країні. Саме в таких місцях урядовці намагаються зберегти історію, культуру, унікальний природний ландшафт своєї держави, уникнути масового туризму. Нові форми туризму, такі як духовний туризм, завдяки якому звертається увага на внутрішній світ людей, можуть сприяти сталому розвитку та існуванню природоохоронних територій.

Розвиток духовного туризму підтримують такі інші форми туризму, як: релігійний туризм, відпочинок на свіжому повітрі, велоспорт, організація заходів на свіжому повітрі, екологічний туризм, культурний туризм і старовинний туризм та ін.

Можна коротко сформулювати ідеальну схему духовного туризму: туристи

подорожують за духовними мотивами і отримують духовні результати. Україна має всі передумови для розвитку духовного туризму. Потрібно виходити з духовної ізоляції, зробити систематизований перелік духовних об'єктів, що можуть бути цікавими для відвідування туристами, і головне – провести широку рекламну кампанію із залучення туристів до цих місць.

Специфіка релігійного туризму втілена і в різних соціально-психологічних характеристиках подорожуючих індивідів і груп, а саме цей аспект нечасто береться до уваги. Релігійні туристи, прочани, як правило, є колективом вірян зі схожими релігійно-світоглядними орієнтаціями, духовними, життєвими цінностями, усвідомленою релігійною та конфесійною ідентичністю. Під час прощі і спільних релігійних практик вони стають носіями певної субкультури, що ґрунтується на світоглядній та практично-обрядовій спільності. Такі туристи згуртовані установками щодо взаємної підтримки, колективної допомоги, докладання спільних фізичних і духовних зусиль, МІ-відчуттям. Нерідко групи прочан закриті для іновірців, вони прагнуть дистанціюватися не тільки від носіїв іншої релігійної ідентичності, а й від місцевого населення, публічно демонструють свою ідентичність. Натомість релігієзнавчі туристи – це насамперед представники розбіжних світоглядних комплексів і конфесійних ідентичностей, які у переважній більшості випадків формують групи, різномірні за складом, вимогами, настроями, перевагами [8].

Релігійні цінності – це частина культурної спадщини і об'єкти туризму одночасно. Слід зазначити, що релігійний туризм відіграє значну роль у системі як міжнародного, так і внутрішнього туризму.

В Україні є багато місць для відвідування віруючими різних конфесій. Так, на заході від Свято-Миколаївського храму розміщується Велика дзвіниця монастиря, пам'ятка архітектури національного значення. Вона разом із Миколаївським храмом та Палацом митрополита формують єдиний архітектурний ансамбль Жидичинського монастиря, зведений ще у далекому у 1723 році. З південного боку від села Рукомиш складно не помітити травертинові скелі 20-метрової висоти – це Рукомишські печери, на їхньому фоні туристи можуть зробити неповторні фото. У вигину неширокої річки височіють вапняні брили, створюючи несподівано гарний краєвид. Також заслуговує на увагу старовинний цвинтар у Дерцені, селі на Мукачівщині, що має давню історію. Сьогодні тут можна побачити переважно протестантські дерев'яні надгробки. Поруч, на пагорбі, встановлений Пам'ятний хрест, що є частиною відомого меморіального парку «Європейський парк Примирення». Будинок Преподобного Лаврентія в Чернігові, збудований на початку ХХ ст. під Болдиною горою, теж може бути цікавий туристам, що подорожують, аби вирости духовно [9].

Ужгородський некрополь, або Цвинтар Кальварія, має стати туристичним магнітом, вважають місцеві мешканці та пропонують туристам відвідати цю локацію. Окрім того, Волинські монастирі потрапили до найпопулярніших паломницьких центрів для вірян Православної церкви України. Так, до одинадцяти найпопулярніших місць паломництва потрапили монастир Покрова Пресвятої Богородиці в селі Тростянець, чоловічий монастир на честь Собору 12 апостолів у місті Володимир-Волинський, монастир Святителя Миколая Чудотворця у селі Жидичин [10].

На жаль, поки що офіційна статистика рахує лише туристів, що придбали путівки через турагенства, і не враховує самодіяльних туристів, а їх теж немало. Тож у майбутньому потрібно прибрати цю прогалину в статистиці. Духовний туризм допоможе з молодого покоління виростити достойну, здорову духом націю, а старшому поколінню надасть спокій та відчуття умиротворення [11–13].

Кожна область України має свої туристичні локації, що можуть привабити туриста. Є й так звані туристичні магніти – місця, що приваблюють туриста найбільше. Державне агентство розвитку туризму України періодично оновлює перелік подібних локацій. Загалом, на думку експертів цього агентства, в Україні є 170 цікавих місць, що заслуговують на увагу не тільки внутрішнього, а й зовнішнього туриста.

Щодо Дніпропетровщини, то шість локацій потрапили до списку найпривабливіших місць України, котрі варто відвідати.

Так, туристичними магнітами Дніпропетровщини визнали: Токівський водоспад у Криворізькому районі; Вільногірський кар'єр або Дніпровські Мальдіви; Палац культури у Жовтих Водах; Кар'єр Південного гірничо-збагачувального комбінату у Кривому Розі; Свято-Троїцький Кафедральний собор у Дніпрі; Петриківський музей

етнографії у селищі Петриківка.

Опишемо їх більш повно та проаналізуємо можливості для залучення потенційних туристів.

Токівський каскадний водоспад – це, безумовно, унікальний природний феномен для України. Це водоспад у степу. На межі Нікопольського та Криворізького районів Дніпропетровської області, біля села Кам'янка, річка обмежена саме гранітними берегами. Туристам відкриються незабутні краєвиди величезних глиб сірого і рожевого граніту. Це явище впевнено можна вважати річковими порогами в мініатюрі, оскільки гранітні брили на берегах досягають у висоту до півтора метри. Скельні виходи червоного граніту височіють аж на 30 м. Загальна висота водоспаду сягає майже 6 м, а його довжина – 30 метрів. Цей мальовничий куточок має власну історію та власні легенди, наприклад, про Тамирис – доньку царя Кіра, яка розкидала в річці намисто і з нього утворилися камені.

Друга назва Токівського водоспаду – Водоспад Калнишевського, саме так його називають місцеві мешканці. Петро Калнишевський за власні та козацькі кошти будував гарні церкви, відкривав школи. На території нинішнього Червоного Току в нього був власний маєток, поряд із яким було викопано глибокий колодязь, біля якого зупинилися ночувати чумаки, прямуючи з Криму до Чигирини та Києва. Якщо вірити історії, цими берегами і луками водив отаман Сірко Військо Запорозьке.

Мальовничий каньйон на річці Кам'янка в токівських гранітах площею 5 гектарів є місцем проживання декількох видів рослин і тварин, що занесені до Червоної книги та підлягають охороні, цей каньйон є геологічною пам'яткою природи місцевого значення та заслуговує на увагу туристів. Гідрологічна і геологічні пам'ятки природи в цій локації розташовані на відстані погляду, полювання заборонено, а ось спостереження за дикими тваринами дозволено і може принести неабияке задоволення урбанізованим туристам. Важливо зберегти цю туристичну локацію, не допустити замулювання та видобування каменів для приватних рокаріїв, випалювання степової трави, браконьєрства тощо [14].

Наступним цікавим для туристів місцем відвідування може стати *Палац культури у місті Жовті Води*. З огляду на унікальність будівлі в 1985 р. палац було занесено до переліку архітектурних пам'яток Дніпропетровщини. Автор проекту А. Александров – професор, заслужений архітектор, лауреат Державної премії. Побудований палац у рекордні терміни завдяки завзягій праці архітекторів, будівельників, художників під керівництвом Б. Чиркова, який на той момент керував гірничо-збагачувальним комбінатом.

Нині це сучасний центр народної творчості, культури та дозвілля, діяльність якого надзвичайно багатогранна. За роки функціонування палацу проведено тисячі мистецьких заходів (тематичні вечори, масові гуляння, концерти, вистави, конкурси). Сотні дітей та дорослих побували членами художньої самодіяльності. І сьогодні там займаються колективи художньої самодіяльності: народний хор «Веселка», народний ансамбль танцю «Світанок», народний фольклорний ансамбль «Горлиці», цирк «Юність» [15].

Наступне місце для відвідування туристів – це *Свято-Троїцький православний собор*, розташований у місті Дніпро, побудований ще в XIX столітті за проектом відомих Людвіга Шарлемань-Бодє і Петра Вісконті. У соборі знаходяться святині: ікона Святої Трійці з часткою Мамврійського дуба, ікона «Плачу Спаситель», ікони Божої Матері «Верська», «Казанська», «Достойно є», «Самарська», два хрести-мошевік із частками мощей шанованих у православ'ї святих. Православні туристи отримують тут духовну насолоду [16].

Відомим на весь світ є і *Петриківський музей етнографії*, побуту та народно-прикладного мистецтва, що розташований у Дніпропетровській області. Тут туристи зможуть вивчити історію селища та етапи розвитку петриківського ремесла. Відвідувачам запропонують освоїти ази петриківського розпису на майстер-класах із різноманітних технік народного ремесла та забрати з собою додому частку теплоти душі місцевих майстрів у вигляді рукотворного виробу [17].

Ще один туристичний магніт – це *Кар'єр Південного гірничо-збагачувального комбінату, розташований у Кривому Розі*, що є одним із найбільших у світі місць видобутку залізорудної сировини та важливою пам'яткою промислового туризму міста. Його довжина – 3 км, а глибина – майже 400 метрів. Для туристів доступний музей, де можна ознайомитися з повним циклом видобування руди, а також оглядовий майданчик, де в режимі реального часу відбувається видобуток корисної речовини [18].

За 600 гривень вартості квитка туристи зможуть насолодитися білосніжним піском, чистою водою та зробити неймовірні фото. *Вільногірський кар'єр* – це діючий гірничо-металургійний комбінат з видобутку рудних титано-цирконієвих пісків. Початок історії цього природного дива пов'язаний із промисловими підприємствами Вільногірська, що почали добувати цирконієві піски для скляного заводу у 1961 р. Наслідком цього видобутку є дюни з білим піском, оточені озерами. Після затоплення кар'єра водою із джерела почалося «пляжне» життя цього місця.

Отже, Україна має всі передумови для стрімкого розвитку туризму у післявоєнний період.

На 69-му засіданні Європейської комісії ВТО ООН у Самарканді Україна представила напрями розвитку туристичного регіону на найближчі роки не просто як член, а як країна-очільниця європейського сектора. На цьому заході Голова Державного агентства розвитку туризму М. Олеськів підкреслила, що Україна готова до співпраці з іншими країнами в контексті відродження та розвитку різних видів туризму в Україні, створення сприятливих умов для потенційних інвесторів.

У післявоєнний час Україна стане найпопулярнішим напрямком для відвідування туристами, адже їм буде запропоновано не лише спостереження за краєвидами нашої країни, а і взяти участь у відновленні України після війни, відчуті свою приналежність до добрих справ, підвищити власний духовний рівень тощо.

Безумовно, усі види туризму, що планується відродити в нашій країні, ґрунтуватимуться на засадах сталого розвитку, адже у пріоритеті – ошадливе використання усіх видів ресурсів, дружнє ставлення до природи.

Серед пріоритетних напрямів розвитку туризму в Україні визначено такі: просування маловідомих напрямів відвідування (часто про свої туристичні локації знають лише місцеві мешканці, а мешканці інших областей про це навіть не здогадуються, адже немає потужної реклами туристичних локацій); навчання таких спеціалістів, яких потребує сучасна туристична галузь – із знанням туристичної галузі, мов, комп'ютерних технологій тощо (левову частку вражень від туризму туристи отримують, спілкуючись із працівниками туристичної сфери, а отже, дуже важливо, аби ці працівники були освічені); плідна співпраця з іншими країнами в контексті обміну туристами, вивчення культур інших націй тощо; створення таких умов, аби туристичні подорожі стали доступними для всіх верств населення, незалежно від віку, статі, рівня освіти, достатку тощо [19].

Висновки. Після пандемії, викликані розповсюдженням коронавірусу, більшість країн взяли курс на розвиток внутрішнього туризму. Україна не стала в цьому питанні винятком. Усі програмні документи, в яких окреслено напрями розвитку туризму в нашій державі, акцентують на розвитку саме внутрішнього туризму.

Саме внутрішній туризм дозволить подорожувати українцям всередині своєї країни, пізнавати її культуру, залучати іноземних туристів до відвідування туристичних локацій нашої країни. Це дозволить збільшити кількість робочих місць та залучити доходи у бюджеті різного рівня [20].

Зрозуміло, що для будь-якого туриста на першому місці при обранні подорожі спочатку стоїть безпека, а потім уже додаються всі інші фактори, наприклад, вартість туру, тривалість, особливі умови тощо. Поки в Україні триває війна, немає стійких передумов для розвитку туризму, адже скупчення людей в одному місці може бути небезпечним унаслідок російської агресії.

Проте Україна має післявоєнні плани на відбудову країни в цілому. Це стосуватиметься об'єктів не лише критичної інфраструктури, а й транспортної та туристичної. Безумовно, будуть відновлені всі готелі, ресторани, парки й побудовані нові, ще кращі.

В цьому дослідженні ми виокремили лише декілька видів туризму, розвиток яких є доречним після війни, а саме: велотуризм, водний, духовний. Однак необхідно визнати, що є й інші, потенційно популярні в майбутньому види туризму в Україні: залізничний, військовий, хорті, оздоровчий, екстремальний, діловий, пізнавальний, освітній, медичний, авіаційний, науковий, дослідницький, пригодницький, релігійний, віртуальний, у будинках на колесах тощо [21–25].

Також було зосереджено увагу лише на шести туристичних магнітах Дніпропетровської області, але безсумнівно, в цьому регіоні є багато чого іншого цікавого для відвідування. Інші області України так само мають власні туристичні локації, і вони обов'язково увійдуть до світових рейтингів відвідування туристів у післявоєнний період.

Список використаних джерел

1. Тренди світового туризму у 2023 році. *Visit world*. URL : <https://visitworld.today/uk/blog/1349/trends-in-global-tourism-in-2023>.
2. Велотуризм в Україні: маршрути, спорядження, поради. *TurUA*. URL : <https://turuu.com.ua/articles/veloturizm-v-ukrayini-marshruti-sporjadzhennya-poradi/>.
3. Gazzola P., Pavione E., Grechi D., Ossola, P. Cycle tourism as a driver for the sustainable development of little-known or remote territories: The experience of the Apennine regions of northern Italy. *Sustainability*. 2018. Issue 10(6). 1863.
4. Maggi E., Ossola P., Grechi D., Crotti D. Cycle tourism as a driver for a sustainable local development. The case of a natural tourist destination in a North Western area of Italy // Sustainable transport and tourism destinations (Transport and Sustainability, 13) / by Luca Zamparini (ed.). Howard House, Wagon Lane, Bingley, UK : Emerald Publishing Limited, 2021. 232 p. P. 159–178.
5. Petino G., Reina G., Privitera D. Cycling tourism and revitalization in the sicilian hinterland: A case study in the Taormina–Etna District. *Sustainability*. 2021. Issue 13. 10022.
6. Водні походи: топ-маршрути України та світу. *Shambala*. URL : <https://shambala.com.ua/vodnye-pokhody-topovye-marshruty-ukrainy-i-mira/>.
7. Тур-рафтинг Чорний Черемош 3 дні: сплави Карпати. *Ястрєб тур*. URL : <https://yastrub-tour.com.ua/uk/water-recreation/tur-raftynh-chornyy-cheremosh-3-dni-splavy-karpaty>.
8. Кифяк В. Ф. Організація туристичної діяльності в Україні. Чернівці : Книги-XXI, 2003. 300 с.
9. Паломницькі місця України. *IGotoWorld.com*. URL: https://ua.igotoworld.com/ua/poi_catalog/6-22-pilgrim-ukraine.htm.
10. Волинські монастирі – серед найпопулярніших місць паломництва в Україні. *Волинська Пошта*. URL : <https://www.volynpost.com/news/187943-volynski-monastyri--sered-najpopuliarnishyh-misc-palomnytva-v-ukraini>.
11. Bhalla R., Chowdhary N., Ranjan A. Spiritual tourism for psychotherapeutic healing post COVID-19. *Journal of Travel & Tourism Marketing*. 2021. Vol. 38(8). P. 769–781. URL : <https://doi.org/10.1080/10548408.2021.1930630>.
12. Czernek-Marszałek K., McCabe S. Why qualitative papers get rejected by Annals of Tourism Research? *Annals of tourism research*. 2022. Vol. 92. 103338. URL : <https://doi.org/10.1016/j.annals.2021.103338>.
13. Farkic J., Isailovic G., Taylor S. Forest bathing as a mindful tourism practice. *Annals of Tourism Research Empirical Insights*. 2021. Vol. 2. Issue 2. 100028. URL : <https://doi.org/10.1016/j.annale.2021.100028>.
14. Токівський водоспад – унікальний природний феномен України. *Дніпро Культура*. URL : https://www.dnipro.lib.dp.ua/Vodopad_priroda_graniti.
15. Палац культури у Жовтих Водах. *IGotoWorld.com*. URL : https://ua.igotoworld.com/ua/poi_object/66276_culture-centre-in-zhovti-vody.htm.
16. Свято-Троїцький кафедральний собор. *Дніпропетровська обласна рада*. URL : <http://tourism.dp.gov.ua/objects/svyato-troickyu-kafedralnyu-sobor/>.
17. Петриківський музей етнографії, побуту та народно-прикладного мистецтва. *Петриківка*. URL : <https://petrykivka.dp.ua/travel/museum-ethnography-petrykivka/>.
18. Кар'єр Південного гірничо-збагачувального комбінату. *Дніпропетровська обласна рада*. URL : <http://tourism.dp.gov.ua/objects/karer-pivdenного-girnycho-zbagachuvalnogo-kombinat/>.
19. Україна на Генасамблеї ВТО ООН представила програму туристичного розвитку Європейського регіону. *ДАРТ*. URL : <https://www.tourism.gov.ua/blog/ukrayina-na-genasambleyi-vto-onn-predstavila-programu-turistichnogo-rozvitku-ievropeyskogo-regionu>.
20. Verkhoglyadova N., Kononova I., Morozova Ye., Kubetska O., Kovalenko-Marchenkova Ye. Management of structural changes in the system of economic formation of sustainable development. *Economics. Ecology. Socium*. 2022. No. 2. P. 135–140.
21. Pshinko O., Martseniuk L., Bobyl V., Kakhovska O. Economic and mathematical models of development of the railway tourism. *International Transport Infrastructure, Industrial Centers and Corporate Logistics : Fifteenth Scientific and Practical International Conference (NTI-UkrSURT 2019)*. 2019. Vol. 67. P. 36–44.
22. Charkina T., Bobyl V., Martseniuk L., Matusevich O., Kershys A. Rail passenger hubs. *Proceedings of the XXIII International Scientific Conference on Transport Means* (oct. 02–04, 2019, Palanga, Lithuania). Kaunas, 2019. P. 999–1003.
23. Pshinko O., Charkina T., Martseniuk L., Orlovskaya O. Hubs as a Key Tool for Improving the Quality of the Service and Development of Multimodal Passenger Traffic. *Transport Problems*. 2022. Vol. 17. Issue 1. P. 201–214.
24. Severino A., Martseniuk L., Curto S., Neduzha L. Routes Planning Models for Railway Transport Systems in Relation to Passengers' Demand. *Sustainability*. 2021. Issue 13(16). P. 86–96.
25. Martseniuk L.V., Kovalenko-Marchenkova Ye. V., Furfaro R. D. Directions of integration of railway transport of Ukraine into the European railway network. *Philosophy, Economics and Law Review*. 2022. No. 2. P. 96–109.

Надійшла до редакції 25.10.2023

References

1. Trendy svitovoho turyzmu u 2023 rotsi [World tourism trends in 2023]. *Visit world*. URL : <https://visitworld.today/uk/blog/1349/trends-in-global-tourism-in-2023>. [in Ukr.].
2. Veloturizm v Ukraini: marshruty, sporiadzhennia, porady [Bicycle tourism in Ukraine: routes, equipment, tips]. *TurUA*. URL : <https://turua.com.ua/articles/veloturizm-v-ukrayini-marshruti-sporyadzhennya-poradi/>. [in Ukr.].
3. Gazzola, P., Pavione, E., Grechi, D., & Ossola, P. (2018) Cycle tourism as a driver for the sustainable development of little-known or remote territories: The experience of the Apennine regions of northern Italy. *Sustainability*. Issue 10(6), 1863.
4. Maggi, E., Ossola, P., Grechi, D., Crotti, D. (2021) Cycle tourism as a driver for a sustainable local development. The case of a natural tourist destination in a North Western area of Italy // Sustainable transport and tourism destinations (Transport and Sustainability, 13) / by Luca Zamparini (ed.). Howard House, Wagon Lane, Bingley, UK : Emerald Publishing Limited. 232 p., pp. 159–178.
5. Petino, G., Reina, G., & Privitera, D. (2021) Cycling tourism and revitalization in the sicilian hinterland: A case study in the Taormina–Etna District. *Sustainability*. Issue 13, 10022.
6. Vodni pokhody: top-marshruty Ukrainy ta svitu [Water hiking: top routes in Ukraine and the world]. *Shambala*. URL : <https://shambala.com.ua/vodnye-pokhody-topovye-marshruty-ukrainy-i-mira/>. [in Ukr.].
7. Tur-raftynh Chornyi Cheremosh 3 dni: splavy Karpaty [Tour-rafting Chornyi Cheremosh 3 days: Rafting Carpathians]. *Yastreb tur*. URL : <https://yastrub-tour.com.ua/uk/water-recreation/tur-raftynh-chornyy-cheremosh-3-dni-splavy-karpaty>. [in Ukr.].
8. Kyfiak, V. F. (2003) Orhanizatsiia turystychnoi diialnosti v Ukraini [Organization of tourist activities in Ukraine]. Chernivtsi : Knyhy-KhKhI. 300 p. [in Ukr.].
9. Palomnytski mistsia Ukrainy [Pilgrimage places of Ukraine]. *IGotoWorld.com*. URL : https://ua.igotoworld.com/ua/poi_catalog/6-22-pilgrim-ukraine.htm. [in Ukr.].
10. Volynski monastyri – sered naipopuliarnishykh mist palomnytstva v Ukraini [Volyn monasteries are among the most popular places of pilgrimage in Ukraine]. *Volyn Post*. URL : <https://www.volynpost.com/news/187943-volynski-monastyri--sered-najpopuliarnishyh-misc-palomnytstva-v-ukraini>. [in Ukr.].
11. Bhalla, R., Chowdhary, N., Ranjan, A. (2021) Spiritual tourism for psychotherapeutic healing post COVID-19. *Journal of Travel & Tourism Marketing*. Vol. 38(8), pp. 769–781. URL : <https://doi.org/10.1080/10548408.2021.1930630>.
12. Czemek-Marszałek, K., McCabe, S. (2022) Why qualitative papers get rejected by Annals of Tourism Research? *Annals of tourism research*. Vol. 92, 103338. URL : <https://doi.org/10.1016/j.annals.2021.103338>.
13. Farkic, J., Isailovic, G., Taylor, S. (2021) Forest bathing as a mindful tourism practice. *Annals of Tourism Research Empirical Insights*. Vol. 2. Issue 2, 100028. URL : <https://doi.org/10.1016/j.annale.2021.100028>.
14. Tokivskiy vodospad – unikalnyi pryrodnyi fenomen Ukrainy [Tokiv waterfall is a unique natural phenomenon of Ukraine]. *Dnipro Kultura*. URL : https://www.dnipro.lib.dp.ua/Vodopad_priroda_graniti. [in Ukr.].
15. Palats kultury u Zhovtykh Vodakh [Palace of Culture in Zhovti Vody]. *IGotoWorld.com*. URL : https://ua.igotoworld.com/ua/poi_object/66276_culture-centre-in-zhovti-vody.htm. [in Ukr.].
16. Sviato-Troitskyi kafedralnyi sobor [Holy Trinity Cathedral]. *Dnipropetrovska oblasna rada*. URL : <http://tourism.dp.gov.ua/objects/svyato-troicky-kafedralnyy-sobor/>. [in Ukr.].
17. Petrykivskiy muzei etnohrafii, pobutu ta narodno-pryklyadnoho mystetstva. [Petrykivka museum of ethnography, everyday life and folk art]. *Petrykivka*. URL : <https://petrykivka.dp.ua/travel/museum-ethnography-petrykivka/>. [in Ukr.].
18. Karier Pivdennoho hirnycho-zbahachuvalnogo kombinatu. [Quarry of the Southern Mining and Processing Plant]. *Dnipropetrovska oblasna rada*. URL : <http://tourism.dp.gov.ua/objects/karier-pivdennoho-girnycho-zbagachuvalnogo-kombinatu/>. [in Ukr.].
19. Ukraina na Henasamblei VTO OON predstavyla prohramu turystychnoho rozvytku Yevropeiskoho rehionu [Ukraine presented the tourism development program of the European region at the General Assembly of the WTO]. *DART*. URL : <https://www.tourism.gov.ua/blog/ukrayina-nagenasambleyi-vto-oon-predstavila-programu-turistichnogo-rozvitku-ievropeyskogo-regionu>. [in Ukr.].
20. Verkhoglyadova, N., Kononova, I., Morozova, Ye., Kubetska, O., Kovalenko-Marchenkova, Ye. (2022) Management of structural changes in the system of economic formation of sustainable development. *Economics. Ecology. Socium*. No. 2, pp. 135–140.
21. Pshinko, O., Martseniuk, L., Bobyl, V., Kakhovska, O. (2019) Economic and mathematical models of development of the railway tourism. *International Transport Infrastructure, Industrial Centers and Corporate Logistics : Fifteenth Scientific and Practical International Conference (NTI-UkrSURT 2019)*. Vol. 67, pp. 36–44.
22. Charkina, T., Bobyl, V., Martseniuk, L., Matusevich, O., Kershys, A. (2019) Rail passenger hubs. *Proceedings of the XXIII International Scientific Conference on Transport Means* (oct. 02–04, 2019, Palanga, Lithuania). Kaunas, pp. 999–1003.
23. Pshinko, O., Charkina, T., Martseniuk, L., Orlovska, O. (2022) Hubs as a Key Tool for Improving the Quality of the Service and Development of Multimodal Passenger Traffic. *Transport*

ABSTRACT

Larysa Martseniuk, Andriy Netsvetov. Domestic tourism development directions in Ukraine. The main promising types of tourism that can be developed in Ukraine in the post-war period are outlined, taking into account the strategy of sustainable development of society in general and Ukraine in particular. The authors focused attention on the development of bicycle tourism, water and spiritual types of tourism. A short list of tourist locations in the Dnipropetrovsk region that are recognized as "tourist magnets" is provided. After the coronavirus pandemic, most countries took a course to develop domestic tourism. Ukraine was not an exception in this matter. All program documents outlining the directions of tourism development in Ukraine emphasize the development of domestic tourism.

It is domestic tourism that will allow Ukrainians to travel within their country, get to know its culture, and attract foreign tourists to visit tourist locations in our country. This will increase the number of jobs and attract revenues to budgets of various levels. It is clear that for any tourist in the first place when choosing a trip, safety comes first, and then all other factors are added, for example, the cost of the tour, duration, special conditions, etc. As long as the war continues in Ukraine, there are no stable prerequisites for the development of tourism, because the gathering of people in one place can be dangerous due to Russian aggression. At the same time, Ukraine has post-war plans for the reconstruction of the country as a whole. This will apply not only to critical infrastructure facilities, but also to transport and tourist infrastructure. Of course, all hotels, restaurants, parks will be restored and new, even better ones will be built.

In this study, we singled out only a few types of tourism, the development of which is appropriate after the war, namely: water tourism, bicycle tourism, spiritual tourism, but at the same time, we must admit that there are other, potentially popular types of tourism in Ukraine in the future: railway, military, greyhound, recreational, extreme, business, cognitive, educational, medical, aviation, scientific, research, adventure, religious, virtual, in houses on wheels, etc.

Also, we focused our attention on only six tourist magnets of the Dnipropetrovsk region, but there is no doubt that there are many other interesting things to visit in this region. Other regions of Ukraine also have their own tourist locations and they will definitely enter the world rankings of tourist visits in the post-war period.

When planning trips, it is recommended to choose conscious tourism, that is, to choose such recreation destinations, during which they will not harm nature or the environment as a whole.

Keywords: *tourism, domestic tourism, bicycle tourism, water tourism, spiritual tourism.*

УДК 340. 63: [343.148. + 347.948](477)

DOI: 10.31733/2078-3566-2023-4-227-232

Олена МАКАРОВА ©

кандидат психологічних наук, доцент
(Харківський національний університет
внутрішніх справ, м. Харків, Україна)

ЗАКОНОДАВЧА РЕГЛАМЕНТАЦІЯ ПРИЗНАЧЕННЯ СУДОВО-ПСИХІАТРИЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ У КРИМІНАЛЬНОМУ ТА ЦИВІЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННЯХ

Здійнено аналіз нормативно-правового регулювання призначення судово-психіатричної експертизи судом або слідчим, зокрема законодавчих та практичних особливостей призначення судово-психіатричних експертиз для з'ясування індивідуально-психологічних особливостей учасників процесу (потерпілих, свідків, підозрюваних).

Розглянуто норми Кримінального кодексу України та Цивільного кодексу України, за якими призначається судово-психіатрична експертиза, а також завдання, котрі вона вирішує. Також приділено увагу питанням організації проведення експертизи у спеціалізованих державних установах за наказами та постановами Міністерства охорони здоров'я; окреслено державні